

A VIDÉKI TÁRSADALOM ÖRÖKSÉGÉNEK KUTATÓJA ÉS OKTATÓJA – INTERJÚ VARGA ZSUZSANNÁVAL

Az Új- és Jelenkori Magyar Történeti Tanszék vezetőjével,

A Modernkori Magyarország Története Doktori Program vezetőjével

Modern Magyarország (MM): Mikor kezdte el komolyabban érdekelni a történelem, miért döntött úgy, hogy a Debreceni Egyetem történelem és orosz szakára felvételizik?

Varga Zsuzsanna (VZs): A történelem iránti érdeklődés gyerekkoromba nyúlik vissza, ugyanúgy, ahogyan a népmesék, majd a szépirodalom iránti szeretetem is. A gyerekkori barátnőmmel rendszeres látogatói voltunk az iskolai könyvtárnak. Akkor természetesnek tűnt, ma azonban csodálattal gondolok vissza arra, hogy tanítónőnk, Zsélyné Marika néni időt áldozott erre, s he-tente egyszer kölcsönzési lehetőséget biztosított. Mi a barátnőmmel mindig megbeszéltük elő-re, hogy hány könyvet veszünk ki, s azt is, hogy mikorra olvassuk el őket. Nagy nosztalgiával gondolok vissza a nyári szünidőkre, amikor a kellemes hűvös szobában bekuckóztam magam a fotelomba és órákra elmerültem egy-egy izgalmas történelmi regényben.

Már felső tagozatos koromban tanárként képzeltem el a jövőmet, a történelem mel-lett magyar nyelv és irodalom szakra készültem. A salgótarjáni Bolyai János Gimnáziumban olyan kiváló történelemtanáraim lettek Vincze Marietta és Árpád Sándor személyében, akik a kutatás izgalmait is megismertették velünk. Az orosz nyelvet egy csodálatos nyelvtanár, Földi Sándorné szeretettette meg velem. Rendszeresen szervezett plusz programokat nekünk, például a gimnázium harmadik évének befejezése után egy városlátogatást Szentpétervárra (akkor még Leningrád). Ez életreszóló élmény volt.

A barátnőmmel együtt Debrecenbe készültünk, a Kossuth Lajos Tudományegyetemre. Nagyon tetszett nekünk az ottani campus hangulata. Végül ő meggondolta magát, s az ELTE-ére felvételizett. Én viszont kitartottam Debrecen mellett annak ellenére, hogy az én nógrádi falumból, Mihálygergéről majd 8 órát vett igénybe az utazás. Szerencsére abban az időben Salgótarjából sokan jártak egyetemre Debrecenbe, nemcsak a „Kossuthra”, hanem az orvosira és az agrárra is, így a vasútállomáson vasárnap délutánonként mindig összegyűlt a „debreceni különítmény”, úgyhogy jó társaságban telt el a hosszú vonatút.

MM: Nehéz volt akkoriban a bejutás az egyetemre? Van-e valami különleges élménye a felvételi procedúrával kapcsolatban?

VZs: Akkoriban azon az egyetemen kellett megírni a felvételit, ahová első helyre jelentkez-tünk. Ahhoz, hogy az írásbelire Debrecenbe érjünk, nekünk a falunkból már hajnalban el kellett indulni. Az unokatestvérem felajánlotta, hogy az autóján elvisz bennünket édesapámmal. Az az

emlék maradt meg bennem, hogy míg én a kétszer háromórás felvételi vizsgán szenvedtem, ők elmentek strandolni. Szerencsére ezt csak utólag árulták el. Nagy volt a verseny, így hihetetlen izgalommal vártam a postást júliusban. Azt tudtam, már a boríték mérete elárulja, hogy felvettek-e, mert a nagy boríték tartalmazta az egyetem megkezdéséhez szükséges sok kitöltenivaló iratot...

MM: Mely oktatók voltak Önre nagy hatással az egyetemen, volt-e olyan tanára, akire mesterként nézett fel?

VZs: Debrecenben nagyon erős volt az agrártörténeti iskola, egészen Szabó Istvánig visszanyúlóan. Az ő tanítványai közül engem Orosz István tanított. A Történeti Intézet több más más oktatója – például ifj. Barta János, Gunst Péter, Papp Imre – is rendszeresen tartott agrártörténeti szemináriumokat. Egyszer egy interjúra készülve elővettem az indexemet és meglepődve vettem észre, hogy milyen sok ilyen témájú órát vettem fel az öt év alatt. Az agrártörténet tehát utólag is beazonosíthatóan végig jelen volt a tanulmányaimban.

Aki az egyetemen a mentorommá vált, az a szakdolgozati témavezetőm, Timár Lajos volt. Ő elsősorban a két világháború közötti időszak társadalomtörténetével foglalkozott, de tartott olyan 1945 utáni gazdaság- és társadalomtörténeti szemináriumot, ahol hangsúlyosan került elő a vidék. Az ő biztatására kezdtem el a levéltári kutatást, amelynek eredménye lett az OTDK dolgozatom. A kutatói pályán való továbbhaladásra, a doktori képzésre való jelentkezésre is ő ösztönzött.

MM: Azon kívül, hogy a Debreceni Egyetem erős volt ezen a vonalon, még milyen egyéb motivációk terelték az agrártörténet felé, és miért pont annak a 20. századi vonatkozásai?

VZs: A fantasztikus debreceni agrártörténeti kurzusokon túl, szerepet játszott maga a rendszerváltás időszaka, hiszen én 1988 és 1993 voltam egyetemista. Hihetetlenül érdekes, pezsgő közéleti és szakmai légkör uralkodott akkoriban. Gondoljunk csak bele, kutathatóvá váltak az állampárt addig titkosított levéltári anyagai. A történészek szinte megrohmozták a levéltárakat, s arra törekedtek, hogy minél előbb megosszák kutatási eredményeiket. Forráspublikációk tömege jelent meg ezekben az években, s mi történelem szakos hallgatók már ezek alapján dolgoztuk fel a szocialista évtizedek történetét.

A másik fontos tényező a családi háttér. Ahogy említettem egy kicsi nógrádi faluból, Mihálygergéről származom, gazdálkodók voltak a felmenőim mindkét oldalon. A rendszerváltáskor a kárpótlás és privatizáció alaposan felbolygatta a vidéki települések addigi életét. Nagy hatást gyakorolt a kutatói érdeklődésemre az, hogy mélyen elhallgatott, fájdalmas családi történetek kerültek felszínre ezekben az években. Apai ágon jelentős földterülettel rendelkezett a család, így az ötvenes években két faluban is kuláklistára kerültek. Volt olyan időszak a család életében, amikor a dédapám és nagyapám is börtönben ült a beadási elmaradások és adóterhek

felhalmozódása miatt. Anyai oldalon kisebb birtokkal rendelkezett a család, de a kollektivizálást ők is megszenvedték. Nagyszüleim számára a legnagyobb trauma az volt, hogy az egyszem fiukat életfogytiglani börtönre ítélték a faluban lezajlott '56-os események miatt. Mivel őt katonai bíróság ítélte el, ezért az 1963-as amnesztia rá nem vonatkozott. Tíz évet töltött ártatlanul börtönben. A szabadulás után már csak néhány év adatott meg neki, a börtönévek alatt kialakult súlyos betegsége miatt. Pár évvel ezelőtt olvastam el a peranyagát. Lelkileg nagy erőpróba volt. Többen kérdezték a közeli barátaim, családtagjaim közül mikor írom meg nagybátyám történetét? Történeti tanulmány formájában biztos nem tervezem, de egy családtörténeti regény gondolata már formálódik bennem.

Amikor annak idején a szakdolgozati témán gondolkoztam, abban biztos voltam, hogy a mi vidékünkkel, s annak közelmúltjával szívesen foglalkoznék. Arra gondoltam először, hogy egy helytörténeti munkát készítek a falunkbeli termelőszövetkezetéről. Az iratok ekkor még kinn voltak a tsz-nél, de olyan rendezetlen állapotban voltak, ami nem tette lehetővé a kutatásukat. Ekkor Timár Lajos azt javasolta mentő ötletként, hogy váltsak át a helyi szintről az országosra, s a pártközpont mezőgazdasági osztályának iratait nézzem meg. Megkaptam a kutatási engedélyt. A szakdolgozatomhoz így olyan forrásokat tudtam használni, amelyek korábban előttem még nem is látott kutató.

MM: Milyen nehézségekkel szembesült ennek a korábban feltáratlan anyagnak a feldolgozása során? Az említett újdonságokkal milyen kutatómódszertani nehézségek párosultak?

VZs: A szakdolgozatomhoz elsősorban levéltári forrásokat használtam és a korabeli sajtót. Az utóbbi kapcsán érdemes egy gondolat erejéig megállni. Akkor még nem kezdődött el a digitalizálás, így a sajtó feldolgozása nagyon időigényes volt. Ma viszont begépelünk egy szót az Arcanum keresőjébe, s pillanatok alatt megkapjuk azt a találati listát, amelyért korábban hetekig, hónapokig kellett lapozgatni a könyvtárban egy-egy napilapot. Mai szemmel ez óriási idővesztésnek tűnik. Volt azonban pozitív hozadéka is. Így sokkal több cikkbe kukkantott bele a kutató, s ezáltal magáról a korszakról egy szélesebb körű ismeretanyagra tett szert, mint most a célratoró digitális kereséssel.

A kutatás módszertani nehézségeire áttérve. Az írott források feldolgozásával párhuzamosan kezdettől törekedtem az oral history alkalmazására. A rendszerváltás utáni légkör, amikor a szövetkezeti szektor átalakulás, felbomlása megindult, nem egyformán hatott a különböző szereplőkre. Az Antall-kormány idején az agrárpolitika a családi kisüzemben látta a mezőgazdaság jövőjét, s ezzel leértékelődtek a nagyüzemek. Ebben a légkörben nem mindig volt könnyű megszólaltatni az interjúalanyokat. Volt olyan, aki csak egyszer fogadott, de volt olyan is, akihez évekig jártam vissza. Különösen nagy megtiszteltetésnek éreztem, hogy Dimény Imre, aki az egész szocialista korszakban a leghosszabb ideig, 1967 és 1975 között volt agrárminiszter, engem kért fel, hogy legyek segítségére a visszaemlékezés-kötete elkészítése során.

Szót kell ejteni még egy tényezőről. A családi háttér miatt én ugyan sok szállal kötődtem az agrárvilághoz, de az 1950-es évekbeli családi tragédiák miatt, a disszertációs témámat egy későbbi időszakból választottam. Az érdekelt, hogy milyen túlélési és alkalmazkodási stratégiákat alakított ki a falusi társadalom a kollektivizálás utáni időszakban. Találtam egy olyan fogalmat, amelyet 1989 előtt - ideológiai okok miatt - nem alkalmaztak a szocialista mezőgazdaság kutatása során. Az érdekeltségi viszonyok, az érdekkonfliktusok, a formális és informális érdekegyeztetési stratégiák köre szerveződött a disszertációm. Ez lett az a vizsgálati dimenzió, amelyen keresztül fel tudtam térképezni, hogy a hatalom és az átalakuló paraszti társadalom között milyen konfliktusok és milyen alkufolyamatok zajlottak. Ebből az új perspektívából nagyon érdekes, addig rejtve maradt interakciók tárultak fel. Miközben a pártállami diktatúrában egy felülről lefelé irányuló működési mód érvényesült, az agrárpolitikát alulról jövő kezdeményezések is formálták. S éppen emiatt a legfelsőbb szintű döntéshozók és a helyi gazdasági szereplők között sajátos párbeszéd alakult ki. A kutatásom során feltárultak ennek a formális és informális színterei, közvetítői stb.

Pályafutásom kezdetén sokszor hallottam azt a kollégáktól, hogy keressek valami „trendszerű” témát az agrártörténet helyett. Két évtized elteltével azt mondhatom, hogy én ezt sosem találtam unalmasnak, sőt folyamatosan új és új dimenziókat tudtam feltárni. Az is tanulságos, hogy külföldön kezdettől fogva volt érdeklődés a témám iránt. Óriási erőt és megerősítést adott például az első nemzetközi konferencia-előadásom tapasztalata Cambridge-ben.

MM: Az egyetem utáni években pályájának milyen fontosabb állomásai vagy fordulópontjai voltak, amit jelentősnek tart?

VZs: Az 1990-es évek elején nemcsak politikai és gazdasági rendszerváltásra került sor, hanem a tudományos életben is sok változás következett be. Többek között a doktori képzés rendje is épp átalakulóban volt. Amikor én végeztem az egyetemen, 1993-ban még utoljára meghirdették a régi típusú doktori ösztöndíjakat. Az MTA Tudományos Minősítő Bizottsága (TMB) volt az a szerv, amely központilag eldöntötte, hogy adott évben kik kapnak ösztöndíjat. 1993 volt ugyanakkor az első esztendő, amikor már az új PhD programok is elindultak, annak következtében, hogy az egyetemekhez rendelték a doktori képzést. Akkor senki nem tudta, hogy lesz-e különbség a kétfajta doktori minősítés között, így a debreceni témavezetőm arra biztatott, hogy adjam be mindkét helyre a jelentkezésemet. Végül a TMB-ösztöndíját választottam, Szakács Sándor lett a témavezetőm. Az volt a szokás, hogy az ösztöndíjas kutatóhelye a témavezetője munkahelye lett. Amikor én a Közgazdasági Egyetem Gazdaságtörténeti Tanszékére kerültem, a tanszékvezető Buza János volt, s itt tanított akkor még Kövér György is. A debreceni konzulensem, Timár Lajos tőle kért tanácsot abban, hogy ki lenne a megfelelő témavezető az én témámhoz. Kövér György ajánlotta Szakács Sándort, akinek az 1945 utáni agrártörténet volt a szakterülete.

Mindeközben fennmaradt a kapcsolat a debreceni Történeti Intézettel. Hallgattam náluk doktori szemináriumokat, s bekapcsolódhattam az egyetemi oktatásba is. Ez óriási lehetőség volt. A jelenleg általam vezetett Modernkori Magyarország Története Doktori Programban is megteremtették a lehetőséget a hallgatóinknak, hogy két féléves felkészülés után, bekapcsolódhassanak az egyetemi oktatásba.

A pályafutásomra visszatérve. A következő fontos állomásnak is köze van ahhoz az átalakuláshoz, ami a rendszerváltással a tudományos életben megindult. A kétféle doktori képzés párhuzamossága miatt, azt a szabályozást vezették be, hogy aki TMB-ösztöndíjasként egy adott határidőig elkészíti a disszertációját, az átugorhatja az ún. kisdoktori, azaz bölcsészdoktori fokozatot, tehát a sikeres védés után kandidátus lesz. Én éltem ezzel a lehetőséggel, s 1998-ban, huszonnyolc évesen megszereztem a történelemtudomány kandidátusa fokozatot. A védési elnököm Izsák Lajos volt. Ebben a disszertációban országos és helyi szintű párt- és állambiztonsági iratanyagra alapozva vizsgáltam a hatalom és agrártársadalom igencsak konfliktusos viszonyrendszerét a korai Kádár-korban. E témában született első monográfiám is 2001-ben.

Az 1990-es évek végén megvédett disszertációval is nehéz volt idehaza egyetemi álláshoz jutni, így örömmel fogadtam el azt a tanársegédi állást, amit Debrecenben ajánlottak. Közben egy rangos német ösztöndíj révén belekezdtem egy összehasonlító agrártörténeti kutatásba. Három egymást követő évben folytathattam kutatásokat Németországban. Lenyűgöző tapasztalat volt a Bundesarchiv berlini részlegében kutatni. A pártállami iratok mellett itt őrizték a Harmadik Birodalom legfőbb szerveinek iratait is, tehát elképesztő mennyiségű iratanyagról beszélünk. Jól mutatja a levéltár szervezettségét a következő példa: ha a kutató reggel 9-ig leadta rendelését, akkor azt 11-re már kihozta neki a referens.

MM: Hogyan került végül az ELTE-re?

VZs: Izsák Lajosnak, a Történeti Intézet akkori igazgatójának volt ebben kulcsszerepe. Utólag jöttem rá, hogy ő lényegében a pályafutásom minden fontos állomásánál jelen volt. Kezdve onnan, hogy a Szombathelyen 1993-ban megrendezett OTDK-n ő elnökölt az 1945 utáni történelem zsűriben. Azután ő felvételiztetett a TMB-ösztöndíjra, majd tagja volt a doktori szigorlati bizottságomnak, s végül ő elnökölt a kandidátusi védésemén is. Így alkalma volt megismerni a szakmai fejlődésemet és ennek alapján hívott az ELTE-re. Először külső oktatóként, majd amikor Pölöskei Ferenc nyugdíjba ment, állást ajánlott. Ezzel nagy dilemma elé kerültem, hiszen szerettem a debreceni egyetemi életet, s különösen azt a közösséget, amit a Történeti Intézet jelentett. Ugyanakkor más nem kötött Debrecenhez, nem terveztem, hogy odaköltözöm. Így tehát meghoztam a döntést, s vállaltam a kihívást. Az azóta eltelt évek egyértelműen bizonyították számomra, hogy jó döntést hoztam. Először azt tapasztaltam meg, hogy mennyivel könnyebbé vált a kutatás és a könyvtározás. Ha két egyetemi kurzusom között adódott pár óra „üresjárat”, érdemes volt felmenni a Várba a MOL-ba, vagy épp átszaladni az Eötvös utcába, az ÁBTL-be. Új, izgalmas kihívást jelentett felkészülni a rádió interjúkra, televízió szereplésekre. Weiszer Alindát gondolom ismerik Önök is. Neki például volt egy olyan történelmi műsora, a „Miért?”, ahová a saját diákjaimat is elvihettem.

Én pont abban az időszakban kerültem az ELTE-re, amikor egyre több lett a vidéki diák a hallgatók között. A visszajelzéseikből tudom, hogy számukra a szemináriumaim nemcsak az átadott történelmi tudás miatt voltak érdekesek, hanem segítettek nekik a beilleszkedésben is. Igyekeztem tudatosítani a hallgatóimban, hogy a vidéki és a fővárosi életvilágok jól összekapcsolhatóak, lehetséges és hasznos az átjárás az egyikből a másikba.

A szakmai pályafutásom következő fontos állomásai mind az ELTE-hez kapcsolódtak. Itt habilitáltam 2007-ben. Míg az első disszertációm a korai Kádár-korszakról szólt, a habilitációs dolgozatomban már a hetvenes évekre koncentráltam. Ehhez a kutatáshoz nagy segítséget jelentett, hogy két alkalommal is elnyertem az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíját.

2014-ben érkeztem el a következő lépcsőfokhoz: benyújtottam az MTA doktora címre a disszertációm. Ezzel én is folytattam az ELTE Történelmi Intézetében kialakult tradíciót: itt professzorrá az válhat, aki megszerezte előtte a „nagydoktorit”, hivatalosan megnevezve az MTA Doktora (DSc) fokozatot. Különleges ajándékként éltem meg, hogy nagydoktori védésen egykori debreceni professzorom, Orosz István akadémikus elnökölt. Ővele sok éven keresztül dolgoztunk együtt az MTA Agrártörténelmi és Faluszociológiai Bizottságában. Igen nagy megtiszteltetésként éltem meg, amikor ennek elnöki posztját 2018-ban átadta nekem.

MM: Hogy sikerült mindeközben a kutatás és oktatás egyensúlyát megtalálni?

VZs: Azt kell mondjam, hogy hosszú ideig teljes egyensúlyban volt az oktatói és kutatói munka. A hallgatói létszám megnövekedése miatt, most már minden tanévben vannak olyan időszakok, amikor félre kell tenni a saját tudományos munkámat. A mi tanszékünkön nemcsak a szakdolgozók létszáma magas, hanem a doktori programunk is nagylétszámú. Így a kézirat-viták, munkahelyi védések idején bizony nemigen olvasok mást csak a hallgatóink írásait.

MM: Mi a legfontosabb szemlélet vagy módszer, amit a diákoknak szeretne átadni?

VZs: Minden félévben tanítok alap- és mesterszakos diszciplináris hallgatókat, valamint leendő történelem szakos tanárokat. A szemlélet, amit közvetítek ugyanaz. Megérteni és nem leleplezni a korszakot! Megérteni, hogy milyen mozgástérrel, választási lehetőséggel rendelkeztek egyének és közösségek. Továbbá azt is nagyon fontosnak tartom, hogy megtanuljunk kívülről is rálátni saját történelmünkre. Szerencsére Magyarországon is számos kutató képviselte és képviseli ezt. Felsorolásukra itt most nincs mód, de egy kollégámra, a tanszék korábbi vezetőjére mégis szeretnék utalni. Erdődy Gábor döntően 19. századi magyar történelemmel foglalkozik, s a kutatási kérdéseit mindig nemzetközi kontextusba illesztve vizsgálja. Vele sokat beszélgettem arról, hogy ez a megközelítés ugyan sok plusz olvasást, tájékozódást igényel, de rengeteg pozitívummal jár. Új nézőpontok tárulnak fel a már jól ismert témáról, s a forrásainkat új módon tudjuk faggatni. Ez a fajta szemléletmód nagyban megkönnyíti azt is, hogy külföldi kollégákkal párbeszédet kezdjünk.

MM: A külföldi kapcsolatait hogyan kezdte kiépíteni?

VZs: Elmesélem az első külföldi szakmai kapcsolatfelvételem történetét. Azért is tanulságos felidézni, mert ez még az internet hazai elterjedése előtti időszakra datálódik. A debreceni téma-vezetőm hívta fel a figyelmem arra, hogy egy liverpooli professzor, Nigel Swain írt egy igen fontos könyvet a magyar termelőszövetkezetekről. Miután elolvastam a művet, írtam az észrevételeimről, kérdéseimről egy igazi, papíralapú levelet, amelyet légipostán elküldtem Swain professzornak. Néhány hét után megérkezett a válasz, megvan még most is. Úgy emlékszem, éppen tavaly mutattam meg neki, amikor az angol könyvem kéziratát olvasta.

Ennek a kapcsolatfelvételnek köszönhetően ismertem meg Mark Pittaway-t. Ő Nigel Swain PhD-hallgatója volt. A magyar ipari munkásság 1950-es évekbeli történetét jött kutatni, de legalább ilyen fontos volt az a „hídszerep”, amelyet magára vállalt. Nemcsak tájékoztatott bennünket a nemzetközi konferencia- és publikálási lehetőségekről, hanem segítette nekünk pályázni útiköltségre, szállásra stb. A Magyarországon töltött éve alatt megtapasztalta, hogy milyen nagyok a különbségek a hazai és a nyugati egyetemi fizetések között.

Említést szeretnék tenni még egy gyümölcsöző kapcsolatról, amely a finn–magyar akadémiai történelemszövetség révén indult, hosszabb távon azonban egyetemközi együttműködés-ként maradt fenn. Anssi Halmesvirta, Romsics Ignác és Holger Fischer szerveztek egy nagyon érdekes szemináriumot a 19-20. századi forradalmak témájában. A záróesemény egy workshop volt az ELTE-n. A résztvevő diákok közül azóta többen megvédték a disszertációjukat annak a témának a továbbfejlesztésével, amelyet annak idején a budapesti workshopon kezdtek el. Anssi Halmesvirta azóta is rendszeres vendégünk, sőt egy közös konferenciát is szerveztünk Jyväskylä-ben, amelyből egy angol nyelvű kötet is készült 2018-ben.

Ahogy már említettem, idehaza az agrártörténet nem számít „trendi” kutatási irányzatnak, holott Nyugat-Európában már jó ideje növekszik a vonzereje. Jól mutatja ezt a European Rural History Organisation nevű szervezet létrejötte. Az előzmény egy nagyszabású uniós kutatási projekt volt, amelynek lezárulta után annyira hiányzott a résztvevőknek a kialakult szakmai közeg, hogy úgy döntöttek: nemzetközi szervezetet hoznak létre a rendszeres kapcsolattartás érdekében. A British Royal Agricultural History Society teremtette meg a lehetőséget, hogy összegyűljünk az alakuló konferenciára. Azóta két évente találkozunk egy-egy új helyszínen. Bern, Girona, Leuven és Párizs után Uppsala következett volna idén. Sajnos a COVID-19 miatt el kellett halasztanunk. Én kezdettől fogva részt veszek a vezetőség munkájában, mint a kelet-európai térség képviselője. 2019-ben pedig az a megtiszteltetés ért, hogy a párizsi konferencián a szervezet alelnökévé is megválasztottak.

MM: A külföldi helyzettel összevetve, mi a véleménye a hazai történészek jelenlegi helyzetéről?

VZs: Azzal kezdem, amiben szerintem a hazai történészek kedvezőbb helyzetben vannak. Számunkra még megadatik, hogy hosszabb ideig tudjunk egy-egy témára koncentrálni. Ezzel

szemben Nyugat-Európában az az általános, hogy projektekhez kötődik a finanszírozás és így a kutatás is. Így három-négy évente új témákba kell kezdeniük, akkor is, ha még érdemes lenne tovább folytatni a megkezdett munkát. A szakmába most bekapcsolódó generációnak viszont idehaza is valószínűleg ehhez a modellhez kell majd alkalmazkodnia. A nemzetközi projektekből ugyanakkor születnek olyan közép-kelet-európai kutatási hálózatok, amelyek az adott munka lezárulta után is működhetnek. Véleményem szerint ez a fajta rendszeres szakmai párbeszéd nélkülözhetetlen ahhoz, hogy szint áttörés következzen be az államszocialista időszakra vonatkozó tudásunkban.

MM: Milyen projekteken dolgozik jelenleg, melyek a jövőbeli tervei?

VZs: A tavalyi évben készítettem elő kiadásra a beszélgetés elején említett angol nyelvű monográfiám kéziratát. Ez a 2015-ben megvédett nagydoktori disszertációmon alapult. A munka angolszász közönség számára való átdolgozása igazi kihívás volt, sokat tanultam belőle. A fordítást a Tetmajer Alapítvány támogatta, s a szöveg gondozásában sokat segített Borhi László (Indiana University, Bloomington) és a már többször emlegetett Nigel Swain is. Nagy örömmel tölt el, hogy a Harvard Egyetem „Hidegháború történeti tanulmányok” sorozatába került be a könyvem.

Úgy érzem, hogy a nagydoktori disszertációm és az angol monográfiám lezár egy korszakot a kutatói pályámon. Jogosan merül fel a kérdés: hogyan tovább? Eleinte csak annyit tudtam biztosan, hogy a vidéki Magyarország történetétől nem szeretnék elszakadni. Azóta már kiformalódott az új témakör: a vidéki nők életében a 20. század második felében bekövetkező változásokkal fogok az elkövetkező időszakban foglalkozni. Míg az iparban munkát vállaló nőkről egyre több publikáció jelenik meg napjainkban, addig alig tudunk valamit azoknak a százazreknek az életéről, akiknek a szocialista mezőgazdaság lett az első munkahelye. Kényszerű váltás volt ez, hiszen teljesen más életformára készültek még gyerekkorukban. Sokunk családjában ott vannak ezek a nagymamák, édesanyák. Csodálatraméltó szorgalommal végigdolgozott életük során olyan tudást és tapasztalatot halmoztak fel, amelyet kell örökíteni a következő generációk számára.

Az interjút készítette: Matolcsi Réka és Fülöp Márton

Az interjú szövegének begépelésében segítettek még: Lengyel Nóra és Barát Bence